

**Evropska
socijalna
povelja**
(revidirana)

Evropska socijalna povelja (revidirana)

Strazbur 3. 05. 1996.

Preambula

Vlade potpisnice ovog dokumenta, kao članice Saveta Evrope,

Smatrajući da je cilj Saveta Evrope da postigne veće jedinstvo među svojim članicama radi očuvanja i ostvarivanja ideala i principa koji predstavljaju njihovo zajedničko nasleđe i radi olakšavanja njihovog ekonomskog i društvenog razvoja, naročito očuvanjem i daljim ostvarivanjem ljudskih prava i osnovnih sloboda;

Smatrajući da su se u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

potpisanoj u Rimu 4. novembra 1950, i Dodatnim protokolima države članice Saveta Evrope složile da obezbede svom stanovništvu građanska i politička prava i slobode navedene u tim dokumentima;

Smatrajući da su se Evropskom socijalnom poveljom koja je otvorena za potpis u Torinu 18. oktobra 1961. godine i Dodatnim protokolima države članice Saveta Evrope složile da obezbede svom stanovništvu socijalna prava koja su precizirana u tim dokumentima kako bi poboljšali životni standard i socijalno blagostanje;

Podsećajući da je Ministarska konferencija o ljudskim pravima održana u Rimu 5. novembra 1990. godine naglasila potrebu da se, s jedne strane, očuva nedeljiva priroda svih ljudskih prava bilo da su ona građanska, politička, ekonomska, socijalna ili kulturna i da se, s druge strane, Evropskoj socijalnoj povelji pruži svež podsticaj;

Rešeni da, kao što je i odlučeno za vreme Ministarske konferencije održane u Torinu 21. i

22. oktobra 1991. godine osavremene i prilagode suštinski sadržaj Povelje, kako bi posebno uzele u obzir suštinske socijalne promene do kojih je došlo od usvajanja teksta Povelje;

Uviđajući prednost da u Revidiranu povelju, koja je zamišljena tako da postepeno zauzme mesto Evropske socijalne povelje, unesu prava garantovana Poveljom i njenim dosadašnjim izmenama, prava garantovana Dodatnim protokolom iz 1988. godine i da dodaju nova prava,

Složile su se o sledećem:

Deo I

Strane ugovornice prihvataju kao cilj svoje politike, kojem teže svim odgovarajućim sredstvima, kako nacionalnim, tako i međunarodnim, postizanje uslova u kojima sledeća prava i principi mogu biti delotvorno ostvareni:

- 1 Svako mora imati priliku da zaradi za život obavljanjem posla koji je slobodno izabran.
- 2 Svi radnici imaju pravo na pravedne uslove rada.
- 3 Svi radnici imaju pravo na bezbedne i zdrave radne uslove.
- 4 Svi radnici imaju pravo na pravičnu naknadnu koja je dovoljna za pristojan životni standard njih i njihovih porodica.
- 5 Svi radnici i poslodavci imaju pravo na slobodu udruživanja u nacionalne ili međunarodne organizacije radi zaštite svojih ekonomskih i socijalnih interesa.
- 6 Svi radnici i poslodavci imaju pravo na kolektivno pregovaranje.
- 7 Deca i omladina imaju pravo na posebnu zaštitu od fizičkih i moralnih rizika kojima su izloženi.
- 8 Zaposlene žene, u slučaju materinstva, imaju pravo na posebnu zaštitu.

- 9 Svako ima pravo na odgovarajuću pomoć prilikom profesionalne orijentacije sa ciljem da mu se pomogne u izboru zanimanja koje je u skladu sa njegovim ličnim sposobnostima i interesovanjima.
- 10 Svako ima pravo na odgovarajuće pogodnosti prilikom profesionalne obuke.
- 11 Svako ima pravo da koristi pogodnosti svih mera koje mu omogućavaju da uživa najviši mogući dostupni standard zdravlja.
- 12 Svi radnici i oni koje oni izdržavaju imaju pravo na socijalnu sigurnost.
- 13 Svako bez odgovarajućih sredstava ima pravo na socijalnu i medicinsku pomoć.
- 14 Svako ima pravo da koristi usluge službi socijalne zaštite.
- 15 Osobe sa invaliditetom imaju pravo na nezavisnost, socijalnu integraciju i na učešće u životu zajednice.
- 16 Porodica kao osnovna jedinica društva ima pravo na odgovarajuću društvenu, pravnu i

ekonomsku zaštitu radi obezbeđivanja svog punog razvoja.

- 17 Deca i omladina imaju pravo na odgovarajuću socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu.
- 18 Državljeni svake od strana ugovornica imaju pravo da se bave bilo kojim unosnim poslom na teritoriji bilo koje druge strane ugovornice na osnovi jednakosti sa njenim državljanima, uz ograničenja koja su zasnovana na ubedljivim ekonomskim ili društvenim razlozima.
- 19 Radnici migranti koji su državljani jedne od strana ugovornica ili njihove porodice imaju pravo na zaštitu i pomoć na teritoriji bilo koje od strana ugovornica.
- 20 Svi radnici imaju pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u pogledu zapošljavanja i nameštenja bez diskriminacije na osnovu pola.

- 21 Radnici imaju pravo da budu informisani i konsultovani u okviru svog preduzeća.
- 22 Radnici imaju pravo da učestvuju u odlučivanju i unapređivanju uslova rada i radne sredine u svom preduzeću.
- 23 Svako staro lice ima pravo na socijalnu zaštitu.
- 24 Svi radnici imaju pravo na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa.
- 25 Svi radnici imaju pravo na zaštitu svojih potraživanja u slučaju nesolventnosti svojih poslodavaca.
- 26 Svi radnici imaju pravo na dostojanstvo na radu.
- 27 Sva lica koja imaju porodične obaveze, a koja su zaposlena ili žele da se zaposle imaju na to pravo bez diskriminacije i, koliko god je to moguće, bez sukoba između zaposlenja i porodičnih odgovornosti.

- 28 Radnički predstavnici u preduzeću imaju pravo na zaštitu od radnji štetnih po njih kao i da im se obezbede odgovarajuće pogodnosti kako bi obavljali svoju funkciju.
- 29 Svi radnici imaju pravo da budu informisani o postupku u slučaju kolektivnog otpuštanja.
- 30 Svako ima pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti.
- 31 Svako ima pravo na stanovanje.

Deo II

Strane ugovornice prihvataju da, na način kako je predviđeno Delom III, preuzmu obaveze koje su navedene u sledećim članovima i stavovima.

Član 1

Pravo na rad

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na rad, strane ugovornice obavezuju se:

- 1 da prihvate kao jedan od svojih primarnih ciljeva i dužnosti da obezbede i očuvaju što je moguće viši i stabilniji nivo zapošljavanja u cilju postizanja pune zaposlenosti;
- 2 da efektivno štite pravo radnika da zarađuje za život na poslu koji je slobodno odabrao;
- 3 da uspostave ili očuvaju besplatne usluge zapošljavanja za sve radnike;

- 4 da obezbede ili unapređuju odgovarajuću profesionalnu orijentaciju, obuku i rehabilitaciju.

Član 2

Pravo na pravične uslove rada

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na pravične uslove rada, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da obezbede razuman broj dnevnih i nedeljnih radnih sati, da se radna nedelja postepeno smanjuje do nivoa koji dozvoljavaju porast produktivnosti i drugi relevantni faktori;
- 2 da obezbede plaćene praznične dane;
- 3 da obezbede najmanje četiri nedelje plaćenog godišnjeg odmora;
- 4 da uklone rizike prilikom obavljanja izuzetno opasnih ili nezdravih zanimanja, a tamo gde to još uvek nije moguće da uklone ili u dovoljnoj meri umanje ove rizike, da

obezbede ili smanjivanje broja radnih sati li dodatan broj plaćenih dana odmora za radnike koji su angažovani na takvim poslovima;

- 5 da obezbede period nedeljnog odmora koji će, u meri u kojoj je to moguće, da se poklopi sa danom koji je tradicionalno ili po običaju dan odmora u toj zemlji ili tom regionu;
- 6 da osiguraju da radnici budu obavešteni u pisanoj formi, u što je moguće kraćem roku, a u svakom slučaju ne kasnije od isteka dva meseca od datuma zasnivanja radnog odnosa, o suštinskim aspektima ugovornog ili radnog odnosa;
- 7 da obezbede da radnici koji obavljaju rad tokom noći imaju korist od onih mera koje uvažavaju posebnu prirodu takvog rada.

Član 3

Pravo na bezbedne i zdrave radne uslove

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na bezbedne i zdrave radne uslove, države ugovornice se obavezuju, u konsultaciji sa organizacijama poslodavaca i radnika:

- 1 da formulišu, primene i periodično nadgledaju jedinstvenu nacionalnu politiku o bezbednosti na radu, zdravlju na radu i u radnoj sredini. Prvenstveni cilj ove politike jeste poboljšavanje bezbednosti i zdravlja na radu i sprečavanje nezgoda i povreda do kojih može doći, a vezane su za radno mesto ili se dešavaju za vreme rada , posebno tako što bi se smanjivali uzroci i rizici do kojih neminovno dolazi u radnoj sredini;
- 2 da donesu propise u vezi sa bezbednošću i zdravljem;
- 3 da obezbede primenu takvih propisa merama odgovarajućeg nadzora;

- 4 da unaprede postepeni razvoj službe medicine rada za sve radnike, koja bi imala prevashodno preventivne i savetodavne funkcije.

Član 4

Pravo na pravičnu naknadu

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanja prava na pravičnu naknadu, strane ugovornice obavezuju se:

- 1 da priznaju pravo radnika na naknadu koja će njima i njihovim porodicama obezbediti pristojan životni standard;
- 2 da priznaju pravo radnika na povećanu stopu naknade za prekovremeni rad, uz mogućnost izuzetaka u određenim slučajevima;
- 3 da priznaju pravo muškarcima i ženama na jednaku platu za rad jednake vrednosti;

- 4 da priznaju pravo svih radnika na razuman period otkaznog roka u slučaju prekida radnog odnosa;
- 5 da dozvole smanjenje plate samo pod uslovima i do iznosa propisanog nacionalnim zakonodavstvom ili propisima ili utvrđenog kolektivnim ugovorima ili arbitražnim odlukama.

Ostvarivanje ovih prava omogućuje se slobodno dogovorenim kolektivnim ugovorima, statutarnim mehanizmima utvrđivanja visine nadnica, ili drugim sredstvima u skladu sa nacionalnim uslovima.

Član 5

Pravo na organizovanje

U nameri da obezbede unapređivanje slobode radnika i poslodavaca da stvaraju lokalne, nacionalne ili međunarodne organizacije za

zaštitu svojih ekonomskih i socijalnih interesa i da se priključuju tim organizacijama, strane ugovornice se obavezuju da svojim nacionalnim zakonodavstvom neće ugrožavati, niti ga primenjivati na način koji ugrožava ovu slobodu. Obim primene garancija predviđenih ovim članom u odnosu na policiju određuju se nacionalnim zakonima ili propisima. Princip kojim se uređuje primena ovih garancija na pripadnike vojnih snaga i stepen njihove primene na lica u ovoj kategoriji takođe se utvrđuje nacionalnim zakonima ili propisima.

Član 6

Pravo na kolektivno pregovaranje

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na kolektivno pregovaranje, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da unapređuju zajedničke konsultacije između radnika i zaposlenih;

- 2 da unapređuju , kada je neophodno i prihvatljivo, mehanizam za dobrovoljne pregovore između poslodavaca ili organizacija poslodavaca i organizacija;
- 3 radnika, sa ciljem da se regulišu uslovi i pogodnosti zapošljavanja putem kolektivnih ugovora;
- 4 da unapređuju uspostavljanje i upotrebu odgovarajućih mehanizama za pomirenje i dobrovoljnu arbitražu za rešavanje radnih sporova;

i priznaju:

- 5 pravo radnika i poslodavaca na kolektivnu akciju u slučaju sukoba interesa, uključujući pravo na štrajk, u skladu sa obavezama koje mogu da proisteknu iz kolektivnih ugovora koje su prethodno zaključili.

Član 7

Pravo dece i omladine na zaštitu

Da bi se obezbedilo efektivno ostvarivanje prava dece i omladine na zaštitu, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da obezbede da minimalni uzrast za prijem na posao bude 15 godina, uz izuzetak za decu koja su zaposlena na propisanim lakim radnim mestima bez štete po njihovo zdravlje, moral ili obrazovanje;
- 2 da obezbede da minimalna starosna dob za prijem na posao bude osamnaest godina u odnosu na propisan radna mesta koja se smatraju opasnim i nezdravim;
- 3 da obezbede da lica koja još uvek podležu obaveznom obrazovanju ne budu zapošljavana na takva radna mesta koja bi ih lišila svih prednosti obrazovnog procesa;

- 4 da obezbede da radno vreme lica ispod 18 godina starosti bude ograničeno u skladu sa potrebama njihovog razvoja, a naročito sa njihovom potrebom za stručnim osposobljavanjem;
- 5 da priznaju pravo mladih radnika i pripravnika na pravičnu zaradu ili druga odgovarajuća primanja;
- 6 da obezbede da vreme koje mlade osobe provedu na stručnom osposobljavanju za vreme uobičajenog radnog vremena uz saglasnost poslodavca smatra sastavnim delom radnog dana;
- 7 da obezbede da zaposlena lica mlađa od 18 godina imaju pravo na najmanje četiri nedelje plaćenog godišnjeg odmora;
- 8 da obezbede da se lica ispod 18 godina starosti ne zapošljavaju na radna mesta koja podrazumevaju noćni rad, izuzimajući određena zanimanja definisana nacionalnim zakonima i propisima;

- 9 da obezbede da se lica ispod 18 godina starosti zaposlena na radnim mestima propisanim nacionalnim zakonima ili propisima podležu redovnoj zdravstvenoj kontroli;
- 10 da obezbede posebnu zaštitu od fizičkih i moralnih opasnosti kojima su izložena deca i mladi ljudi, a naročito od onih opasnosti koje, neposredno ili posredno, nastaju kao rezultat njihovog rada.

Član 8

Pravo zaposlenih žena na zaštitu materинства

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava zaposlenih žena na zaštitu materинства, strane ugovornice obavezuju se:

- 1 da obezbede ženama, - ili putem plaćenog odsustva, ili putem adekvatnih davanja iz socijalnog osiguranja ili iz javnih fondova;

- 2 za zaposlene žene, da koriste odsustvo pre i posle rođenja deteta u ukupnoj dužini od najmanje 14 nedelja;
- 3 da smatraju nezakonitim ako poslodavac ženi uruči obaveštenje o otkazu u periodu od trenutka kada je obavestila svog poslodavca da je u drugom stanju do isteka njenog porodiljskog odsustva ili ukoliko joj uruči obaveštenje o otkazu uz otkazni rok koji ističe za vreme takvog odsustva;
- 4 da obezbede da majke koje neguju svoju decu imaju pravo na dovoljno slobodnog vremena za te svrhe; da regulišu zapošljavanje trudnica, žena koje su nedavno rodile dete i one koje neguju svoje dete, za rad u noćnoj smeni;
- 5 da zabrane zapošljavanje trudnih žena, žena koje su nedavno rodile dete ili onih koje neguju svoju decu u podzemnim rudnicima i na svim drugim radnim mestima koja za njih nisu a iz razloga što su opasna, nezdrava ili iscrpljujuća i da preduzmu

odgovarajuće mere da zaštite pravo ovih žena na zapošljavanje.

Član 9

Pravo na profesionalnu orijentaciju

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na profesionalnu orijentaciju, strane ugovornice obavezuju se da obezbede, ili unapređuju, prema potrebi, službu koja će pomagati svim licima, uključujući i osobe sa invaliditetom, da rešavaju probleme izbora zanimanja i napredovanja u poslu, uzimajući u obzir karakteristike pojedinaca i njihovom odnos prema profesionalnim mogućnostima: ova pomoć treba da bude dostupna besplatno, kako omladini, uključujući školsku decu, tako i odraslima.

Član 10

Pravo na profesionalnu obuku

U nameri da se obezbedi efektivno ostvarivanje prava na profesionalnu obuku, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da obezbede ili unapređuju , prema potrebi, tehničku i profesionalnu obuku svih lica, uključujući osobe sa invaliditetom, u konsultaciji za organizacijama poslodavaca i radnika, i da obezbede kapacitete za pristup višem tehničkom i univerzitetskom obrazovanju u zavisnosti isključivo od individualnih sposobnosti;
- 2 da obezbede ili unapređuju sistem pripravnčkog rada i drugih sistematskih oblika obuke mladih u različitim zanimanjima;
- 3 da obezbede ili unapređuju, prema potrebi:
 - a adekvatne i dostupne mogućnosti za obuku odraslih radnika;

- b posebne mogućnosti za prekvalifikaciju odraslih radnika koja je potrebna zbog tehnološkog razvoja ili novih trendova u zapošljavanju;
- 4 da obezbede ili unapređuju, prema potrebi, posebne mere za prekvalifikaciju i reintegraciju dugoročno nezaposlenih lica;
- 5 da podstiču puno korišćenje mogućnosti koje su obezbeđene odgovarajućim merama, kao što su:
- a smanjenje ili ukidanje svih taksi i drugih nadoknada;
 - b pružanje finansijske pomoći u odgovarajućim slučajevima;
 - c uključivanje vremena provedenog na dodatnoj obuci, koju radnik pohađa na zahtev poslodavca, u redovne radne sate, za vreme trajanja radnog odnosa;

- d obezbeđivanje, putem odgovarajućeg nadzora, u konsultaciji sa organizacijama poslodavaca i radnika, efikasnosti pripravničkog staža i drugih vidova obuke mladih radnika, i adekvatne zaštite mladih radnika uopšte.

Član 11

Pravo na zaštitu zdravlja

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na zaštitu zdravlja, strane ugovornice obavezuju se da, bilo same bilo u saradnji sa javnim ili privatnim organizacijama, preduzmu odgovarajuće mere kojima treba, *inter alia*:

- 1 da uklone u najvećoj mogućoj meri uzroke lošeg zdravlja;
- 2 da obezbede savetodavne i obrazovne pogodnosti za unapređivanje zdravlja i podsticanje individualne odgovornosti po pitanjima zdravlja;

- 3 da spreče u najvećoj mogućoj meri epidemska, endemska i druga oboljenja, kao i nesrećne slučajeve.

Član 12

Pravo na socijalnu sigurnost

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na socijalnu sigurnost strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da uspostave ili održavaju sistem socijalne sigurnosti;
- 2 da održavaju sistem socijalne sigurnosti na zadovoljavajućem nivou, barem onome koji je neophodan za ratifikaciju Evropskog kodeksa socijalne sigurnosti;
- 3 da nastoje da postupno podignu sistem socijalne sigurnosti na viši nivo;
- 4 da preduzmu korake, zaključivanjem odgovarajućih bilateralnih i multilateralnih sporazuma, ili na drugi način, i zavisno od

uslova postavljenih u takvim sporazumima, da obezbede:

- a jednak tretman državljana drugih država ugovornica sa tretmanom sopstvenih državljana u pogledu prava na socijalnu sigurnost, uključujući zadržavanje pogodnosti koje proističu iz zakonodavstva o socijalnoj sigurnosti, bez obzira na kretanja koje zaštićena lica mogu da preduzmu između teritorija strana ugovornica;
- b dodeljivanje, održavanje i nastavak prava iz socijalne sigurnosti takvim sredstvima kao što je sabiranje staža osiguranja ili radnog staža navršenih prema propisima svake od strana ugovornica.

Član 13

Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na socijalnu i medicinsku pomoć, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da obezbede da svako lice koje nema adekvatna sredstva za život i koja nije u stanju da obezbedi takva sredstva sopstvenim naporima ili iz drugih izvora, naročito povlastice iz šeme socijalne sigurnosti, dobije adekvatnu pomoć i, u slučaju bolesti, pomoć koja joj je neophodna;
- 2 da obezbede da lica koja dobijaju tu pomoć neće, po tom osnovu, trpeti bilo kakvo smanjenje svojih političkih ili socijalnih prava;
- 3 da obezbede da svako lice može preko odgovarajuće javne ili privatne službe da dobije takve savete i ličnu pomoć koji su

mu potrebni radi sprečavanja, otklanjanja ili ublažavanja lične ili porodične oskudice;

- 4 da primene odredbe navedene u stavovima 1, 2. i 3. ovog člana na ravnopravnoj osnovi prema svojim državljanima i državljanima drugih strana ugovornica koji su zakonito na toj teritoriji, u skladu sa svojim obavezama prema Evropskoj konvenciji o socijalnoj i medicinskoj pomoći, potpisanoj u Parizu 11. decembra 1953.

Član 14

Pravo na beneficije iz službe socijalnog staranja

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na beneficije iz socijalnog staranja, strane ugovornice obavezuju se:

- 1 da unapređuju ili obezbede službe koje, metodama socijalnog rada, mogu da doprinesu socijalnom staranju i razvoju kako pojedinaca tako i grupa u zajednici, i njihovom prilagođavanju društvenoj sredini;

- 2 da podstiču učešće pojedinaca i dobrovoljnih ili drugih organizacija u uspostavljanju i održavanju takvih službi.

Član 15

Pravo osoba sa invaliditetom na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice

U nameri da se obezbedi efektivno ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom, bez obzira na uzrast ili prirodu invaliditeta, na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, strane ugovornice posebno se obavezuju:

- 1 da preduzmu neophodne mere kako bi obezbedile osobama sa invaliditetom potrebno usmerenje, obrazovanje i profesionalnu obuku, u okviru redovnih mehanizama kada god je to moguće, ili, kada to nije moguće, pomoću specijalizovanih tela, javnih ili privatnih;

- 2 da unaprede njihov pristup zapošljavanju putem svih mera kojima se poslodavci podstiču da zaposle i da zadrže u radnom odnosu osobe sa invaliditetom u redovnoj radnoj sredini i da prilagode radne uslove potrebama osoba sa invaliditetom ili, kada tako nešto nije moguće zbog težine invaliditeta, organizovanjem ili stvaranjem posebne vrste zapošljavanja prilagođene težini invalidnosti. U određenim situacijama takve mere mogu obuhvatiti poseban raspored i službe podrške;
- 3 da unaprede njihovu punu socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice posebno takvim merama, uključujući i tehničku pomoć, koje imaju za cilj da prevaziđu barijere u sporazumevanju i pokretljivosti i da omoguće pristup transportu, stambenom smeštaju, kulturnim aktivnostima i razonodi.

Član 16

Pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

U nameri da se obezbede neophodni uslovi za pun razvoj porodice, koja je osnovna jedinica društva, strane ugovornice obavezuju se da unapređuju ekonomsku, pravnu i socijalnu zaštitu porodičnog života takvim sredstvima kao što su socijalne i porodične povlastice, poreske obaveze, obezbeđivanje porodičnog smeštaja, povlastice za novosklopljene brakove i druge odgovarajuće mere.

Član 17

Pravo dece i omladine na socijalnu, zakonsku i ekonomsku zaštitu

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava dece i omladine da odrastaju u okruženju koje podstiče pun razvoj njihove ličnosti i njihovih fizičkih i mentalnih sposobnosti, strane ugovornice se obavezuju da, direktno ili u saradnji sa javnim i privatnim organizacijama, preduzimaju odgovarajuće i neophodne mere koje imaju za cilj:

- 1 a da osiguraju da deca i omladina, uzimajući u obzir prava i dužnosti njihovih roditelja, dobiju brigu, pomoć, obrazovanje i obuku koji su im potrebni, naročito kroz obezbeđivanje osnivanja i održavanja ustanova i službi dovoljnih i odgovarajućih za ovu namenu;
- b da zaštite decu i omladinu od zapostavljanja, nasilja i iskorišćavanja;

- c da obezbede zaštitu i posebnu pomoć države za decu i mlade koji su privremeno ili trajno lišeni porodične podrške;
- 2 da obezbede deci i mladima besplatno osnovno i srednje obrazovanje, kao i da ohrabruju redovno pohađanje nastave.

Član 18

Pravo na unosan posao na teritoriji druge strane ugovornice

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na obavljanje unosnog posla na teritoriji bilo koje druge strane ugovornice, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da primene postojeće propise u liberalnom duhu;
- 2 da pojednostave postojeće formalnosti i da smanje ili ukinu sudske takse i druge troškove koje plaćaju strani radnici ili njihovi poslodavci;

- 3 da liberalizuju, individualno ili kolektivno, propise koji regulišu zapošljavanje stranih radnika;

i da priznaju:

- 4 pravo svojim državljanima da napuste zemlju i da se angažuju na unosnom poslu na teritoriji drugih strana ugovornica.

Član 19

Pravo radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava radnika migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć na teritoriji bilo koje druge strane ugovornice, strane ugovornice obavezuju se:

- 1 da imaju ili da se uvere da imaju adekvatne i besplatne službe za pružanje pomoći ovim radnicima, naročito u pribavljanju preciznih informacija, i da preduzmu sve neophodne korake, koliko im to dozvoljavaju nacionalni zakoni i propisi, protiv

propagande koja dovodi u zabludu u vezi sa emigracijom i imigracijom;

- 2 da usvoje odgovarajuće mere u okviru svoje nadležnosti kako bi olakšali odlazak, put i prijem ovih radnika i njihovih porodica, i da omogućće, u okviru svoje nadležnosti, odgovarajuće službe zdravstvene i medicinske zaštite i dobre higijenske uslove za vreme puta;
- 3 da unaprede, koliko je to moguće, saradnju između socijalnih službi, javnih i privatnih, u zemljama emigracije i zemljama imigracije;
- 4 da obezbede za radnike koji zakonito borave na njihovim teritorijama u meri u kojoj su ta pitanja regulisana zakonom ili propisima ili su podložna kontroli organa upravnih vlasti, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji imaju njihovi državljani u pogledu:

- a naknade i drugih uslova zapošljavanja i rada;
 - b članstva u sindikatima i uživanja prava od kolektivnog pregovaranja;
 - c smeštaja;
- 5 da obezbede za ove radnike, koji u skladu sa zakonom borave na njihovoj teritoriji, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji imaju njihovi državljani u pogledu taksi za zapošljavanje, obaveza ili doprinosa koji se plaćaju za zaposlena lica;
- 6 da obezbede, u najvećoj mogućoj meri spajanje porodice stranog radnika kome je dozvoljeno da se nastani na teritoriji te zemlje;
- 7 da obezbede za radnike koji u skladu sa zakonom borave na njihovoj teritoriji tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji imaju njihovi državljani u pogledu pravnih postupaka koji se tiču pitanja navedenih u ovom članu;

- 8 da obezbede da radnici koji u skladu sa zakonom borave na njihovoj teritoriji ne budu proterani, sem ako ugrožavaju nacionalnu bezbednost ili naprave prestup protiv javnog interesa ili morala;
- 9 da dozvole, u okviru pravnih ograničenja, transfer delova zarada i ušteda takvih radnika prema njihovoj želji;
- 10 da prošire zaštitu i pomoć predviđene ovim članom na samozaposlene migrante, u obimu u kojem se ove mere na njih mogu primeniti;
- 11 da za potrebe radnika migranata i članova njihovih porodica unaprede ili omoguće nastavu nacionalnog jezika zemlje prijema, ili ukoliko postoji nekoliko zvaničnih jezika u toj zemlji, jednog od ovih jezika;
- 12 da, za potrebe dece radnika migranata unaprede ili omoguće, koliko je to izvodljivo u praksi, nastavu maternjeg jezika radnika migranata.

Član 20

Pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i rada bez diskriminacije po osnovu pola

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i rada bez diskriminacije po osnovu pola, strane ugovornice se obavezuju da priznaju to pravo i preduzmu odgovarajuće mere da obezbede ili unaprede njegovu primenu u sledećim oblastima:

- a pristup zapošljavanju, zaštita od otpuštanja i vraćanje na rad;
- b profesionalno usmeravanje, obuka, prekvalifikacija i rehabilitacija;
- c uslovi zapošljavanja ili radni uslovi, uključujući i nadoknadu;
- d razvoj karijere koji podrazumeva i unapređenje.

Član 21

Pravo na informisanje i konsultovanje

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava radnika da budu informisani i konsultovani u okviru svojih preduzeća, strane ugovornice se obavezuju da usvoje ili podstaknu mere koje omogućuju radnicima ili njihovim predstavnicima, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom ili praksom:

- a da budu redovno ili u odgovarajućem trenutku informisani na razumljiv način o ekonomskoj i finansijskoj situaciji u preduzeću koje ih zapošljava, pri čemu se podrazumeva da otkrivanje određenih informacija koje bi mogle biti štetne po preduzeće može da se uskratiti ili smatra poverljivim i

- b da budu pravovremeno konsultovani o predloženim odlukama koje bi mogle značajno uticati na interese radnika, posebno o onim odlukama koje bi mogle da imaju značajan uticaj na situaciju u pogledu radnog odnosa u preduzeću.

Član 22

Pravo učešća u odlučivanju o radnim uslovima i radnoj sredini i njihovom poboljšavanju

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava radnika da učestvuju u odlučivanju o radnim uslovima i radnoj sredini i njihovom poboljšavanju u okviru preduzeća, strane ugovornice se obavezuju da usvoje ili podstaknu mere koje omogućuju radnicima ili njihovim predstavnicima da, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i praksom, doprinesu:

- a odlučivanju o radnim uslovima, organizaciji rada i radnoj sredini i njihovom poboljšavanju;
- b o zaštiti zdravlja i bezbednosti u preduzeću;
- c organizaciji društvenih i društveno-kulturnih službi i pogodnosti u okviru preduzeća;
- d nadzoru nad primenom propisa o ovim pitanjima.

Član 23

Pravo starijih lica na socijalnu zaštitu

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava starijih lica na socijalnu zaštitu, strane ugovornice se obavezuju da usvoje ili podstaknu, direktno ili u saradnji sa javnim i privatnim organizacijama, odgovarajuće mere koje imaju za cilj:

- da omoguće starijim licima da ostanu punopravni članovi društva koliko god je to moguće, putem:
 - a adekvatnih materijalnih sredstava koja im omogućuju da pristojno žive i aktivno učestvuju u javnom, društvenom i kulturnom životu;
 - b pružanja informacija o uslugama i pogodnostima koja stoje na raspolaganju starijim licima kao i o mogućnostima korišćenja istih;
- da omoguće starijim licima da slobodno odaberu svoj način života i da vode nezavisan život u svom porodičnom okruženju sve dok to žele i mogu, putem:
 - a obezbeđivanja smeštaja u skladu sa njihovim potrebama i zdravstvenim stanjem ili odgovarajuće podrške za adaptaciju njihovog stambenog smeštaja;
 - b pružanja zdravstvene zaštite i usluga koje su im potrebne u njihovom stanju;

- da garantuju starijim licima koja žive u ustanovama odgovarajuću podršku, uz puno poštovanje njihove privatnosti i učešće u odlučivanju o pitanjima koja se tiču životnih uslova u tim ustanovama.

Član 24

Pravo na zaštitu u slučajevima prestanka radnog odnosa

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava radnika na zaštitu u slučajevima prestanka radnog odnosa, strane ugovornice se obavezuju da priznaju:

- a pravo svih radnika da ne dođe do prestanka radnog odnosa bez valjanih razloga koji su vezani za njihove sposobnosti ili ponašanje ili su zasnovani na operativnim zahtevima preduzeća, ustanove ili službe;

- b pravo radnika čiji je radni odnos prestao bez odgovarajućeg razloga na adekvatnu nadoknadu ili odgovarajuću pomoć.

U ovom cilju strane ugovornice se obavezuju da osiguraju da radnici koji smatraju da je njihov radni odnos prestao bez valjanog razloga imaju pravo na žalbu nepristrasnom telu.

Član 25

Pravo radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti poslodavca

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti njihovog poslodavca, strane ugovornice se obavezuju da obezbede da potraživanja radnika koja proizlaze iz ugovora o radu ili radnog odnosa, garantuje neka garantna institucija ili da se garantuju nekim drugim oblikom efektivne zaštite.

Član 26

Pravo na dostojanstvo na radu

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava svih radnika na zaštitu njihovog dostojanstva na radu, strane ugovornice se obavezuju da, u konsultacijama sa organizacijama poslodavaca i radnika:

- 1 unapređuju svest, informisanost i sprečavanje seksualnog uznemiravanja na radnom mestu ili u vezi sa radom i da preduzmu sve odgovarajuće mere za zaštitu radnika od takvog ponašanja;
- 2 unapređuju svest, informisanost i da sprečavanje ponavljalog neprihvatljivog ili izrazito negativnog i uvredljivog ponašanja protiv pojedinih radnika na radnom mestu ili u vezi sa poslom kao i da preduzmu sve mere za zaštitu radnika od takvog ponašanja.

Član 27

Pravo radnika sa porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i jednak tretman

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na jednakost u mogućnostima i tretmanu zaposlenih muškaraca i žena sa porodičnim obavezama i između takvih i drugih radnika, strane ugovornice se obavezuju:

- 1 da preuzmu odgovarajuće mere:
 - a da omoguće radnicima sa porodičnim obavezama da zasnuju i ostanu u radnom odnosu, kao i da ponovo zasnuju radni odnos posle odsustva zbog porodičnih obaveza, uključujući i mere u oblasti profesionalnog usmerenja i obuke;

- b da uzmu u obzir njihove potrebe u smislu uslova zapošljavanja i socijalne sigurnosti;
 - c da razviju ili da unaprede usluge, javne ili privatne, posebno u domenu čuvanja dece ili drugih oblika dečje zaštite;
- 2 da obezbede mogućnost za bilo kog roditelja da dobije u periodu posle porodijskog odsustva, roditeljsko odsustvo tokom kojeg bi se starao o detetu, čija dužina i uslovi treba da se određuju u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, kolektivnim ugovorima ili praksom;
- 3 da obezbedi da porodične obaveze ne mogu, kao takve, predstavljati valjan razlog prestanka radnog odnosa.

Član 28

Pravo radničkih predstavnika na zaštitu u preduzeću i na dodeljivanje adekvatnih pogodnosti

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava radničkih predstavnika da obavljaju svoje funkcije, strane ugovornice se obavezuju da obezbede da u preduzeću:

- a radnički predstavnici uživaju efektivnu zaštitu od radnji koje su po njih štetne, uključujući otpuštanje zasnovano na njihovom statusu ili aktivnostima radničkih predstavnika u preduzeću;
- b dobiju odgovarajuće pogodnosti koje im omogućavaju pravovremeno i efikasno obavljanje svojih funkcija uzimajući u obzir sistem privrednih odnosa u zemlji i potrebe, veličinu i mogućnosti dotičnog preduzeća.

Član 29

Pravo na informisanje i konsultacije u slučajevima kolektivnog otpuštanja

U nameri da se obezbedi efektivno ostvarivanje prava radnika da budu obavješteni i konsultovani u situacijama kolektivnog otpuštanja, strane ugovornice se obavezuju da obezbede da poslodavci obaveste i konsultuju radničke predstavnike, blagovremeno i pre nego što dođe do kolektivnog otpuštanja, o načinima i sredstvima da se izbegne kolektivno otpuštanje ili za ograničavanje takve pojave i ublažavanja njenih posledica, na primer, uvođenjem odgovarajućih socijalnih mera, naročito sa ciljem preraspoređivanja na druga radna mesta ili prekvalifikaciju zainteresovanih radnika.

Član 30

Pravo radnika na zaštitu od siromaštva ili socijalne isključenosti

U nameri da se obezbedi efektivno ostvarivanje prava na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti, strane se obavezuju:

- a da preduzmu mere, u okviru sveobuhvatnog i usklađenog pristupa, za unapređivanje efektivnog pristupa, naročito zapošljavanju, smeštaju, obrazovanju, obuci, kulturi i socijalnoj i medicinskoj pomoći lica koja žive ili su u opasnosti da počnu da žive u uslovima socijalne isključenosti ili siromaštva, kao i njihovih porodicama;
- b preispituju ove mere u cilju njihovog prilagođavanja po potrebi.

Član 31

Pravo na stanovanje

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na stanovanje, strane ugovornice se obavezuju da preuzimaju mere koje imaju za cilj:

- 1 unapređivanje pristupa stambenom smeštaju odgovarajućeg standarda;
- 2 sprečavanje ili umanjivanje pojave beskućnika, kako bi se ona postepeno uklonila;
- 3 da učini da cene stambenog smeštaja budu dostupne onima koji nemaju dovoljno sredstava.

Deo III

Član A

Obaveze

- 1 Uzimajući u obzir član B, svaka od strana ugovornica se obavezuje:
 - a Da smatra Deo I ove Povelje za deklaraciju ciljeva čijem će ostvarenju težiti svim odgovarajućim sredstvima, kako je rečeno u uvodnom stavu ovog Dela;
 - b da se smatra obavezanom na poštovanje najmanje šest od sledećih devet članova Dela II ove Povelje - članovi 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 i 20;
 - c da se smatra obavezanom na poštovanje još jednog broja članova ili numerisanih stavova Dela II Povelje koji može sama da odabere, pod

uslovom da ukupni broj članova ili numerisanih stavova na koje se obaveže nije manji od šesnaest članova ili šezdeset tri numerisana stava.

- 2 Članovi i stavovi koji su odabrani u skladu sa podstavovima b i c stava 1 ovog člana biće dostavljeni generalnom sekretaru Saveta Evrope u vreme deponovanja instrumenta ratifikacije, prihvatanja i saglasnosti.
- 3 Svaka strana može, u nekom kasnijem trenutku, izjaviti u obaveštenju koje uputi generalnom sekretaru da se obavezuje na poštovanje bilo kojih drugih članova ili numerisanih stavova Dela II koje još nije prihvatila u skladu sa uslovima stava 1 ovog člana. Ove naknadno preuzete obaveze smatraju se sastavnim delom ratifikacije, prihvatanja ili saglasnosti i proizvode iste efekte prvog dana meseca od isteka mesec dana od datuma obaveštenja.

- 4 Svaka strana obavezna je da ima sistem inspekcije rada koji odgovara nacionalnim uslovima.

Član B

Veze sa Evropskom socijalnom poveljom i Dodatnim protokolom iz 1988.

- 1 Nijedna strana ugovornica Evropske socijalne povelje ili Dodatnog protokola od 5. maja 1988. ne može ratifikovati, pristupiti ili prihvatiti ovu Povelju a da se ne smatra obavezanom na poštovanje, u najmanjoj meri onih odredaba koje korespondiraju sa odredbama Evropske socijalne povelje i, kada to odgovara, Dodatnog protokola na koje se obavezala.

- 2 Prihvatanje obaveza na osnovu bilo koje odredbe ove Povelje, od datuma stupanja na snagu ovih obaveza za dotičnu stranu ugovornicu, proizvodi dejstvo prestanka primene odgovarajućih odredaba Evropske socijalne povelje i, kada to odgovara, Dodatnog protokola u odnosu na dotičnu stranu ugovornicu, u slučaju kada se ona obavezala na poštovanje jednog ili oba ova instrumenta.

Deo IV

Član C

Nadzor nad primenom obaveza sadržanih u ovoj Povelji

Primena pravnih obaveza sadržanih u ovoj Povelji podleže istom nadzoru kao i u slučaju Evropske socijalne povelje.

Procedura nadzora precizirana u delu IV Povelje, data u nastavku teksta, izmenjena je Protokolom iz Torina iz 1991. godine.

"Deo IV

Član 21

Izveštaji o prihvaćenim odredbama

Strane ugovornice generalnom sekretaru Saveta Evrope dostavljaju u dvogodišnjem intervalu izveštaj u obliku koji odredi Komitet ministara, a o primenu prihvaćenih odredaba Dela II ove Povelje.

Član 22

Izveštaji o neprihvaćenim odredbama

Strane ugovornice generalnom sekretaru, dostavljaju u odgovarajućim intervalima prema zahtevu Komiteta ministara, izveštaje koji se odnose na odredbe Dela II ove Povelje koje nisu prihvatile u vreme ratifikacije ili prihvatanja ili u naknadnim obaveštenjima. Komitet ministara u neredovnim intervalima odlučuje u pogledu kojih odredaba i u kom obliku je potrebno podneti ove izveštaje.

Član 23

Upućivanje primeraka izveštaja i komentara

- 1 Kada šalje generalnom sekretaru izveštaj u skladu sa članovima 21. i 22, svaka država ugovornica primerak izveštaja prosleđuje nacionalnim organizacijama članicama međunarodnih organizacija poslodavaca i sindikata koje se, u skladu sa članom 27, stav 2 pozivaju, na sastanke Vladinog komiteta.

Ove organizacije generalnom sekretaru dostavljaju, ukoliko ih imaju, komentare na izveštaj država ugovornica. Generalni sekretar prosleđuje primerak komentara zainteresovanim državama članicama na eventualni odgovor.

- 2 Generalni sekretar prosleđuje primerak izveštaja strana ugovornica međunarodnim nevladinim organizacijama koje imaju savetodavni status u okviru Saveta Evrope i posebnu stručnost u pitanjima koja su predmet Povelje.
- 3 Izveštaji i komentari o kojima se govori u članovima 21. i 22. su javni i mogu se dobiti na zahtev.

Član 24

Razmatranje izveštaja

- 1 Izveštaje koji se šalju generalnom sekretaru u skladu sa članovima 21. i 22. razmatra Komitet nezavisnih eksperata¹ osnovan u skladu sa članom 25. Komitet razmatra i sve komentare prosleđene generalnom sekretaru u skladu sa stavom 1 člana 23. Pošto ih razmotri, Komitet nezavisnih eksperata¹ priprema izveštaj sa zaključcima.
- 2 U pogledu izveštaja iz člana 21, Komitet nezavisnih eksperata¹ s pravnog stanovišta oceni usklađenost nacionalnih zakona i prakse sa obavezama koje proizilaze iz Povelje za dotičnu državu članicu.
- 3 Komitet nezavisnih eksperata¹ može uputiti zahteve za dodatnim informacijama i razjašnjenima direktno stranama ugovornicama. S tim u vezi, Komitet nezavisnih eksperata¹ može i da organizuje i, po potrebi, sastanak sa predstavnicima strana ugovornica, na sopstvenu inicijativu ili na zahtev zainteresovane strane

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Europski komitet za socijalna prava.

ugovornice. O istom se obaveštavaju organizacije iz stava 1 člana 23.

- 4 Zaključci Komiteta nezavisnih eksperata¹ su javni. Generalni sekretar ih prosleđuje Vladinom komitetu, Parlamentarnoj skupštini i organizacijama iz stava 1 člana 23 i stava 2 člana 27.

Član 25

Komitec nezavisnih eksperata¹

[Evropski Komitec za socijalna prava]

- 1 Komitec nezavisnih eksperata¹ čini najmanje devet članova² koje bira Parlamentarna skupština³ većinom glasova sa liste eksperata najvećeg integriteta i priznate stručnosti u nacionalnim i međunarodnim socijalnim pitanjima koje predlože strane ugovornice. Tačan broj članova utvrđuje Komitec ministara.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitec se naziva Evropski komitec za socijalna prava.

² U skladu sa odlukom Komiteta ministara, Evropski Komitec za socijalna prava sastoji se od petnaest članova.

³ Ovo je jedina odredba Protokola iz Torina koja se još uvek ne primenjuje Članove Evropskog Komiteta za socijalna prava bira Komitec ministara.

- 2 Članovi Komiteta biraju se na period od šest godina, sa mogućnošću reizbora za još jedan mandat.
- 3 Član Komiteta nezavisnih eksperata¹ izabran da zameni člana čiji mandat nije istekao obavlja ovu funkciju do prestanka mandata člana kojeg je zamenio.
- 4 Članovi Komiteta deluju u ličnom svojstvu. Tokom svog mandata ne mogu da obavljaju funkciju koja je nespojiva sa zahtevima nezavisnosti, nepristrasnosti i dostupnosti koja se podrazumeva u ovakvoj službi.

Član 26

Učešće u Međunarodnoj organizaciji rada

Međunarodna organizacija rada poziva se da imenuje predstavnika koji u svojstvu konsultanta prisustvuje sednicama na kojima Komitet eksperata donosi odluke.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Evropski komitet za socijalna prava.

Član 27

Vladin komitet

- 1 Izveštaji strana ugovornica, komentari i informacije koje se prosleđuju u skladu sa stavovima 1 člana 23. i 3 člana 24, kao i izveštaji Komiteta nezavisnih eksperata¹, podnose se Vladinom komitetu.
- 2 Komitet čine predstavnici strana ugovornica, po jedan iz svake zemlje.. Komitet ne poziva više od dve međunarodne organizacije poslodavaca, niti više od dve međunarodne sindikalne organizacije da pošalju svoje posmatrače u savetodavnom svojstvu na sednice Komiteta. Šta više, on može konsultovati predstavnike međunarodnih nevladinih organizacija koje imaju konsultativni status u okviru Saveta Evrope i imaju posebnu stručnost u pitanjima koja su predmet Povelje.
- 3 Vladin komitet priprema odluke za Komitet ministara. On odabira, u svetlu izveštaja Komiteta nezavisnih eksperata¹ i država ugovornica, na osnovu sopstvenih razloga i na

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Evropski komitet za socijalna prava.

bazi društvenih, ekonomskih i drugih političkih okolnosti situaciju koja, prema njegovom mišljenju, treba da bude predmet preporuka za svaku državu ugovornicu u skladu sa članom 28. Povelje. Podnosi izveštaj Komitetu ministara koji se objavljuje.

- 4 Na temelju svojih nalaza o primeni Socijalne povelje uopšte, Vladin komitet može podneti predloge Komitetu ministara koji imaju za cilj analizu socijalnih tema i članova Povelje koji bi se eventualno mogli izmeniti.

Član 28

Komiteo ministara

- 1 Komiteo ministara, na osnovu izveštaja Vladinog komiteta, dvotrećinskom većinom, pri čemu pravo glasa imaju samo države ugovornice, usvaja rezoluciju o celokupnom ciklusu nadzora i sa pojedinačnim preporukama za zainteresovane države ugovornice.
- 2 Pošto razmotri predloge Vladinog komiteta u smislu stava 4 člana 27, Komiteo ministara usvaja odluke koje smatra odgovarajućim.

Član 29

Parlamentarna skupština

Generalni sekretar Saveta Evrope prosleđuje Parlamentarnoj skupštini, za potrebe održavanja periodične plenarne debate, izveštaje Komiteta nezavisnih eksperata¹ i Vladinog komiteta, kao i rezolucije Komiteta ministara.”

.....

Član D

Kolektivne žalbe

- 1 Odredbe Dodatnog protokola uz Evropsku socijalnu povelju koje predviđaju sistem kolektivnih tužbi primenjuju se na obaveze iz Povelje a za države koje su ratifikovale Protokol.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Evropski komitet za socijalna prava.

- 2 Država koja nije prihvatila Dodatni protokol uz Evropsku socijalnu povelju koji predviđa sistem kolektivnih žalbi, može, u trenutku kada deponuje instrumente ratifikacije saglasnosti ili prihvatanja, Povelje, ili naknadno, da izjavi u posebnom obaveštenju koje uputi generalnom sekretaru Saveta Evrope da prihvata nadzor nad poštovanjem obaveza sadržanih u Povelji u skladu sa procedurom koju predviđa pomenuti Protokol.

Procedura kolektivnih žalbi, ustanovljena je dodatnim protokolom uz Evropsku socijalnu povelju iz 1995 godine, i sledi u daljem tekstu.

"Član 1

Strane ugovornice ovog Protokola priznaju pravo sledećim organizacijama na žalbu o navodnoj nezadovoljavajućoj primeni Povelje:

- a međunarodnim organizacijama poslodavaca i sindikata iz stava 2 člana 27 Povelje:
- b ostalim međunarodnim nevladinim organizacijama koje imaju savetodavni status u Savetu Evrope i nalaze se na listi Vladinog komiteta ustanovljenoj posebno za ove potrebe;
- c reprezentativnim nacionalnim organizacijama poslodavaca i sindikata pod jurisdikcijom države ugovornice protiv koje su uložile žalbu.

Član 2

- 1 Svaka država ugovornica može, kada da svoj pristanak na obavezivanje na poštovanja ovog Protokola, u skladu sa odredbama člana 13, ili naknadno,, izjavi da priznaje pravo bilo koje druge reprezentativne nacionalne nevladine organizacije u njenoj nadležnosti, koja ima posebnu stručnost u pitanjima o kojima govori Povelja, da protiv nje uloži žalbu.
- 2 Takva izjava može se dati za određeni period.
- 3 Izjava se deponuje kod generalnog sekretara Saveta Evrope koji primerke izjave prosleđuje stranama ugovornicama i iste objavljuje.

Član 3

Međunarodne nevladine organizacije i nacionalne nevladine organizacije iz člana 1.b i člana 2 mogu da ulože žalbu u skladu sa propisanom i predviđenom procedurom samo u odnosu na ona pitanja u pogledu kojih im je priznata posebna stručnost.

Član 4

Žalba mora da bude upućena u pisanoj formi, da se odnosi na odredbe Povelje koje je prihvatila dotična strana ugovornica i mora da ukaže na to u kom pogledu dotična država nije obezbedila zadovoljavajuću primenu ove odredbe.

Član 5

Žalba se podnosi generalnom sekretaru koji registruje njen prijem, obavještava dotičnu državu ugovornicu i odmah je prosleđuje Komitetu nezavisnih eksperata¹.

Član 6

Komitec nezavisnih eksperata¹ može zatražiti od dotične države ugovornice i od organizacije koja je uložila žalbu da podnesu pismene informacije i zapažanja o dopustivosti tužbe u propisanom roku.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Evropski komitet za socijalna prava.

Član 7

- 1 Ukoliko odluči da je žalba prihvatljiva, Komitet nezavisnih eksperata¹ obaveštava državu ugovornicu Povelje preko generalnog sekretara koji državi ugovornici i organizaciji koja je uložila žalbu upućuje zahtev da podnesu, u propisanom roku, sva relevantna pisana objašnjenja ili informacije, a i drugim stranama ugovornicama ovog Protokola da u istom roku dostave svoje komentare.
- 2 Ukoliko su žalbu uložili nacionalna organizacija poslodavaca ili nacionalni sindikat ili neka druga nacionalna ili međunarodna nevladina organizacija, Komitet nezavisnih eksperata¹ preko generalnog sekretara obaveštava međunarodnu organizaciju poslodavaca ili sindikata iz stava 2 člana 27. Povelje, i upućuje zahtev da u propisanom roku dostave svoja zapažanja.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Europski komitet za socijalna prava.

- 3 Na osnovu objašnjenja, informacija ili zapažanja podnetih saglasno stavovima 1 i 2, strana ugovornica i organizacija koja je uložila žalbu mogu da dostave dodatne informacije ili zapažanja u pisanoj formi u roku koji propiše Komitet nezavisnih eksperata¹.
- 4 Tokom ispitivanja žalbe Komitet nezavisnih eksperata¹ može organizovati i javnu raspravu sa predstavnicima dve strane.

Član 8

- 1 Komitet nezavisnih eksperata¹ priprema izveštaj o preduzetim koracima u cilju razmatranja žalbe i sa zaključcima o o primeni odredaba Povelje u pogledu kojih je žalba uložena.
- 1 Izveštaj se dostavlja Komitetu ministara, i organizaciji koja je uložila žalbu kao i stranama ugovornicama bez prava objavljivanja.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Evropski komitet za socijalna prava.

Izveštaj se dostavlja i Parlamentarnoj skupštini i objavljuje istovremeno sa rezolucijom iz člana član 9 ili naknadno u roku koji ne sme biti duž od četiri meseca od dostavljanja izveštaja Komitetu ministara.

Član 9

- 1 Na osnovu izveštaja Komiteta nezavisnih eksperata¹ Komitet ministara usvaja rezoluciju većinom glasova. Ukoliko Komitet nezavisnih eksperata¹ utvrdi da Povelja nije bila primenjena na zadovoljavajući način, Komitet ministara dvotrećinskom većinom usvaja preporuku upućenu dotičnoj državi ugovornici. U oba slučaja pravo glasa imaju samo države ugovornice Povelje.
- 2 Na zahtev zainteresovane države ugovornice Komitet ministara može dvotrećinskom većinom odlučiti, u slučajevima kada izveštaj Komiteta nezavisnih eksperata¹ pokreće neka nova pitanja, da konsultuje Vladin komitet.

¹ Počev od 1998 godine, ovaj komitet se naziva Evropski komitet za socijalna prava.

Član 10

Zainteresovana strana ugovornica daje informacije o merama koje je preduzela da sprovede preporuku Komiteta ministara u sledećem izveštaju koji podnosi generalnom sekretaru u skladu sa članom 21 Povelje.

Član 11

Članovi od 1 do 10 ovog Protokola primenjuju se na članove Dela II prvog Dodatnog protokola uz Povelju u pogledu država potpisnica Protokola, u obimu u kom su prihvaćeni.

Član 12

Države ugovornice ovog Protokola smatraju da prvi stav dodatka Povelji, koji se odnosi na Deo III, glasi:

’Smatra se da Povelja sadrži pravne obaveze međunarodnog karaktera, čija je primena podložna samo nadzoru koji je predviđen u Delu IV i u odredbama ovog Protokola.’”

Deo V

Član E

Nediskriminacija

Ostvarivanje prava predviđenih ovom Poveljom obezbeđuje se bez ikakve diskriminacije na osnovu rase, boje, pola, jezika, vere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porekla, zdravlja, pripadnosti nacionalnoj manjini, rođenju ili drugom statusu.

Član F

Derogacija u vreme rata ili javne opasnosti

- 1 U vreme rata ili druge javne opasnosti koja ugrožava život nacije, bilo koja strana ugovornica može da preduzme mere kojima poništava svoje obaveze prema ovoj Povelji do obima koji je striktno

određen okolnostima date situacije, pod uslovom da takve mere nisu u suprotnosti sa njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.

- 2 Svaka strana ugovornica koja je koristila pravo derogacije obavezna je da u razumnom roku, redovno obaveštava generalnog sekretara o merama koje je preduzela i o razlozima njihovog preduzimanja. Osim toga obavezna je da obavesti generalnog sekretara kada one više nisu na snazi i o ponovoj primeni prihvaćenih odredaba Povelje .

Član G

Ograničenja

- 1 Efektivno ostvarivanje prava i principa iz Dela I i njihova praktična primena predviđena odredbama Dela II, ne podležu nikakvim ograničenjima koja u tim delovima nisu predviđena, osim onih koja su predviđena zakonom i neophodna u

demokratskom društvu radi zaštite prava i sloboda drugih ili radi zaštite javnog interesa, nacionalne bezbednosti, javnog zdravlja, ili morala.

- 2 Ograničenja koja se ovom Poveljom dozvoljavaju u pogledu prava i obaveza u njoj predviđenih ne primenjuju se u druge svrhe, sem predviđenih.

Član H

Odnosi između Povelje i unutrašnjeg prava ili međunarodnih sporazuma

Odredbe ove Povelje ne dovode u pitanje unutrašnje pravo ili bilo koji bilateralni ili multilateralni ugovor, konvenciju ili sporazum koji su već na snazi, ili mogu stupiti na snagu, a pružaju povoljniji tretman zaštićenim osobama.

Član I

Izvršenje preuzetih obaveza

- 1 Bez dovođenja u pitanje metoda primene predviđenih ovim članovima, relevantne odredbe članova od 1 - 31 Dela II ove Povelje primenjuju se na sledeći način:
 - a zakonima ili propisima;
 - b sporazumima između poslodavaca ili organizacija poslodavaca sa radničkim organizacijama;
 - c kombinacijom ova dva metoda;
 - d ostalim odgovarajućim metodama.
- 2 Smatraće se da je poštovanje obaveza koje proizilaze iz odredaba stavova 1, 2, 3, 4, 5 i 7 člana 2, stavova 4, 6 i 7 člana 7, stavova 1, 2, 3 i 5 člana 10 i članova 21 i 22 dela ove Povelje pravosnažno ako se ove odredbe primenjuju shodno stavu 1 ovog člana na veliku većinu zainteresovanih radnika.

Član J

Amandmani

- 1 Svaki amandman na Delove I i II ove Povelje koji ima za cilj proširenje prava zajamčenih ovom Poveljom kao i bilo koji amandman na Delove III - VI, koji predlože strana ugovornica ili Vladin komitet, dostavlja se generalnom sekretaru Saveta Evrope, koji ga prosleđuje ugovornicama Povelje.
- 2 Svaki amandman predložen u skladu sa odredbama prethodnog stava razmatra Vladin komitet i predloženi tekst podnosi Komitetu ministara na usvajanje posle konsultacija sa Parlamentarnom skupštinom. Pošto ga Komitet ministara, odobri, tekst se upućuje stranama ugovornicama na usvajanje.
- 3 Svaki amandman na Delove I i II ove Povelje stupa na snagu, u odnosu na one strane koje su ga prihvatile, prvog dana u mesecu nakon isteka perioda od mesec dana

posle datuma kada su tri strane ugovornice obavestile generalnog sekretara da su ga prihvatile.

U slučaju drugih strana ugovornica koje ga naknadno prihvate, amandman stupa na snagu prvog dana u mesecu nakon isteka perioda od mesec dana od datuma kada je ta strana obavestila generalnog sekretara o svom prihvatanju.

- 4 Svi amandmani na delove III - VI ove Povelje stupaju na snagu prvog dana meseca nakon isteka perioda od mesec dana od datuma kada su sve države obavestile generalnog sekretara o njegovom prihvatanju.

Deo VI

Član K

Potpis, ratifikacija i stupanje na snagu

- 1 Ovu Povelju mogu da potpišu države članice Saveta Evrope. Ona podleže postupku ratifikacije, prihvatanja i davanja saglasnosti. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili saglasnosti deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope.
- 2 Ova Povelja stupa na snagu prvog dana meseca nakon isteka perioda od mesec dana posle datuma kada tri države članice Saveta Evrope daju svoj pristanak na obavezivanje Poveljom u skladu sa prethodnim stavom.

- 3 U pogledu svake države članice koja kasnije izjavi da je spremna da se obaveže na poštovanje Povelje, ona stupa na snagu prvog dana meseca nakon isteka perioda od mesec dana od datuma deponovanja njenih instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili saglasnosti.

Član L

Teritorijalna primena

- 1 Ova Povelja primenjuje se na matičnoj teritoriji svake strane ugovornice. Svaka potpisnica može, u vreme potpisivanja ili deponovanja instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili saglasnosti, da u izjavi za generalnog sekretara Saveta Evrope odredi teritoriju koju smatra svojom matičnom teritorijom za ovu svrhu.

- 2 Svaka strana ugovornica može, u vreme potpisivanja ili deponovanja instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili saglasnosti, ili naknadno, da putem obaveštenja upućenog generalnom sekretaru Saveta Evrope izjavi da se primena Povelje u celosti ili nekom njenom delu proširuje na teritoriju koja nije matična ili na teritorije navedene u izjavi za čije je međunarodne odnose ona odgovorna ili za koje preuzima međunarodnu odgovornost. Ona će u deklaraciji odrediti članove ili stavove Dela II Povelje koje prihvata kao obavezujuće u pogledu teritorija navedenih u deklaraciji.
- 3 Primena Povelje se proširuje na teritoriju ili teritorije navedene u gorespomenutoj izjavi počev od prvog dana u mesecu od isteka perioda od mesec dana od datuma prijema obaveštenja o takvoj izjavi kod generalnog sekretara.

- 4 Svaka strana ugovornica može kasnije da izjavi putem obaveštenja upućenog generalnom sekretaru Saveta Evrope da u pogledu jedne ili više teritorija na koje je primena Povelje proširena u skladu sa stavom 2 ovog člana, prihvata kao obavezujuće sve članove ili numerisane stavove koje još nije prihvatila u pogledu te teritorije ili tih teritorija. Ove obaveze date naknadno smatraju se sastavnim delom prvobitne izjave u pogledu teritorije o kojoj je reč, i postaju pravosnažne od prvog dana meseca od isteka perioda od mesec dana od datuma prijema obaveštenja kod generalnog sekretara.

Član M

Otkazivanje

- 1 Svaka strana ugovornica može otkazati Povelju tek na kraju petogodišnjeg perioda od datuma kada je Povelja za nju stupila na snagu, ili na kraju svakog narednog perioda od dve godine i, u svakom slučaju, šest meseci posle obaveštenja Generalnog sekretar Saveta Evrope o čemu on obaveštava druge strane ugovornice.
- 2 Svaka strana ugovornica može u skladu sa odredbama navedenim u prethodnim stavovima da otkaže svaki član ili stav Dela II ove Povelje koji je usvojila, pod uslovom da broj članova ili stavova koji obavezuju stranu ugovornicu nikada nije manji od šesnaest u prethodnom i šezdeset tri u potonjem slučaju, kao i da će ovaj broj članova ili stavova i dalje podrazumevati članove koje je strana ugovornica odabrala među onima koji su psebno pomenuti u članu A, stav 1, podstav (b).

- 3 Svaka strana ugovornica može da otkáže postojeću Povelju ili bilo koji od njenih članova ili stavova iz Dela II Povelje, pod uslovima navedenim u stavu 1 ovog člana u pogledu bilo koje teritorije na koju je pomenuta Povelja primenjiva izjavom koja je data u skladu sa stavom 2 člana L.

Član N

Dodatak

Dodatak uz ovu Povelju predstavlja njen sastavni deo.

Član O

Obaveštenja

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava države članice Saveta Evrope i generalnog direktora Međunarodne organizacije rada o:

- a svakom potpisu;
- b svakom deponovanju instrumenata ratifikacije, ili prihvatanja ili saglasnosti;
- c svakom datumu stupanja na snagu ove Povelje u skladu sa članom K;
- d svakoj izjavi datoj u primeni članova A, stavova 2 i 3, D, stavova 1 i 2, F, stava 2 i L stavova 1,2,3 i 4;
- e svakom amandmanu u skladu sa članom J;
- f svakom otkazivanju u skladu sa članom M;

g svakom drugom postupku, obaveštenju ili dopisu u vezi sa ovom Poveljom.

U potvrdu toga, svedoci, dolepotpisani, propisno ovlašćeni punomoćnici, potpisali su ovu izmenjenu Povelju.

Sačinjeno u Strazburu, 3. maja 1996. godine na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se deponuje u arhiv Saveta Evrope. Generalni sekretar dostavlja overenu kopiju svakoj državi članici Saveta Evrope i generalnom direktoru Međunarodne organizacije rada.

Dodatak izmenjenoj Evropskoj socijalnoj povelji (revidirana)

Obim izmenjene Evropske socijalne povelje (revidirana) u pogledu zaštićenih lica

- 1 Ne dovodeći u pitanje član 12, stav 4 i član 13, stav 4, osobe koje štite članovi od 1 do 17 i od 20 do 31 podrazumevaju i strance samo dok su državljani drugih država članica koji imaju zakonitu dozvolu boravka ili redovan radni odnos u okviru teritorije dotične države, podrazumevajući da bi ove članove trebalo tumačiti u svetlu odredaba članova 18 i 19.

Ovo tumačenje neće ograničiti primenu sličnih odredaba od strane država ugovornica i na druga lica.

- 2 Svaka strana će dodeliti licima koja imaju položaj izbeglica prema Konvenciji o statusu izbeglica koja je potpisana 28.jula 1951. godine u Ženevi i Protokolu od 31. januara 1967. godine i zakonito borave na

njenoj teritoriji najpovlašćeniji mogući tretman, a u svakom slučaju ne slabiji od položaja u skladu sa obavezama koje su prihvatile države članice pomenute Konvencije i u skladu sa svim ostalim međunarodnim instrumentima koji se primenjuju na ove izbeglice.

- 3 Svaka strana će dodeliti licima bez državljanstva u smislu Konvencije o statusu lica bez državljanstva, sačinjene u Njujorku 28. septembra 1954. godine, i koji zakonito borave na njenoj teritoriji, najpovoljniji mogući tretman, a u svakom slučaju ne manje povoljan od tretmana u skladu sa obavezama koje su strane prihvatile u skladu sa pomenutim instrumentom i ostalim međunarodnim instrumentima koji se primenjuju na lica bez državljanstva.

Deo I, stav 18 i Deo II

Član 18, stav 1

Smatra se da se ove odredbe ne odnose na pitanje ulaska na teritorije strana ugovornica i da ne dovode u pitanje odredbe Evropske konvencije o nastanjivanju koja je potpisana u Parizu 13. decembra 1955. godine.

Deo II

Član 1, stav 2

Ova odredba se ne može tumačiti kao zabrana ili ovlašćenje za bilo kakvu klauzulu ili praksu u vezi sa sindikalnom zaštitom.

Član 2, stav 6

Strane mogu da predvide da se ove odredbe ne primenjuju:

- a na radnike koji imaju ugovorni odnos ili radni odnos čija ukupna dužina ne prelazi jedan mesec i/ili sa radnom nedeljom koja nije duža od osam časova;

- b kada je ugovor ili radni odnos uzročne ili specifične prirode ukoliko je, u ovim slučajevima neprimenjivanje opravdano objektivnim razlozima.

Član 3, stav 4

Smatra se da se, za potrebe ove odredbe funkcije, organizacija i uslovi rada ovih službi utvrđuju nacionalnim zakonima i propisima, kolektivnim ugovorima ili na druge načine koji odgovaraju nacionalnim uslovima.

Član 4, stav 4

Smatra se da ova odredba ne može tumačiti kao zabrana trenutnog otkaza u slučaju ozbiljnih prekršaja.

Član 4, stav 5

Smatra se da strana ugovornica ispunjava obaveze koje podrazumeva ovaj stav ukoliko se ne dozvoli da se velikoj većini radnika smanji plata na osnovu zakona ili kolektivnog ugovora ili arbitražne odluke, uz izuzetak onih lica koja nisu predmet ove odredbe.

Član 6, stav 4

Smatra se da svaka strana ugovornica može, koliko se to na nju odnosi, da reguliše uživanje prava na štrajk zakonom, pod uslovom da bilo koje drugo ograničenje dotičnog prava može da bude opravdano u skladu sa uslovima koje predviđa član G.

Član 7, stav 2

Ova odredba ne sprečava strane ugovornice da u svom zakonodavstvu predvide da mlade osobe koje još nisu dosegle minimalni

predviđeni uzrast mogu obavljati rad samo ukoliko je takav rad apsolutno neophodan za njihovu profesionalnu obuku i kada se taj rad sprovodi u skladu sa uslovima koje su propisale nadležne vlasti a kada su preuzete mere da se zaštite zdravlje i bezbednost ovih mladih osoba.

Član 7, stav 8

Smatra se da strana ugovornica ispunjava obavezu predviđenu ovim stavom ukoliko ispunjava duh ove obaveze tako što zakonom predvidi da se da velika većina osoba mlađih od osamnaest godina ne zapošljava na noćnom radu.

Član 8, stav 2

Ova odredba ne može se tumačiti kao da propisuje apsolutnu zabranu. Izuzeci su mogući, na primer, u sledećim slučajevima:

- a ako je zaposlena žena kriva za nepravilnosti koje opravdavaju prestanak radnog odnosa;

- b ako je dotično preduzeće prestalo da postoji;
- c ako je istekao period koji je predviđen ugovorom o radu.

Član 12, stav 4

Pod izrazom “zavisno od uslova postavljenih takvim sporazumima” u uvodu ovog stava podrazumeva se da između ostalog, u pogledu pogodnosti koje su dostupne nezavisno od doprinosa od osiguranja, strana ugovornica može zahtevati da se navrši propisani period boravka pre nego što se dodele takve pogodnosti državljanima drugih strana.

Član 13, stav 4

Vlade koje nisu članice Evropske konvencije o socijalnoj i medicinskoj pomoći mogu ratifikovati Povelju u odnosu na ovaj stav ako obezbede državljanima drugih strana tretman koji je u skladu sa odredbama pomenute Konvencije.

Član 16

Smatra se da zaštita predviđena ovom odredbom podrazumeva porodice sa jednim roditeljem.

Član 17

Smatra se da ova odredba štiti sve osobe mlađe od osamnaest godina, osim ako se, prema zakonu koji se primenjuje na decu većina ostvaruje ranije, ne dovodeći u pitanje ostale posebne odredbe Povelje, posebno član 7.

Ovo ne podrazumeva obavezu da se obezbedi obavezno obrazovanje do gorespomenutog uzrasta.

Član 19, stav 6

Radi primene ove odredbe, podrazumeva se da izraz “porodica stranog radnika” obuhvata makar bračnog druga i decu koja nisu u braku, sve dok se smatraju maloletnicima u državi u kojoj su dok ih izdržava radnik migrant.

Član 20

- 1 Smatra se da pitanja socijalne sigurnosti, kao i druge odredbe koje se odnose na doprinose u slučaju nezaposlenosti, starosti i opstanka, mogu da se izuzmu iz predmeta ovog člana.
- 2 Odredbe koje se odnose na zaštitu žena, posebno u pogledu trudnoće, porođaja i perioda posle rođenja deteta, ne smatraju se diskriminacijom o kojoj se govori u ovom članu.
- 3 Ovim članom ne sprečava se usvajanje posebnih mera koje imaju za cilj uklanjanje *de facto* nejednakosti.

- 4 Posao koji se, zbog svoje prirode ili konteksta u kojem se sprovodi, može poveriti samo osobi određenog pola, može biti izuzet iz predmeta ovog člana ili nekih njegovih odredaba. Ova odredba se ne može tumačiti kao zahtev državama da u svoje zakone ili propise unesu listu zanimanja koja, zbog svoje prirode ili konteksta u kojem se sprovode, mogu biti rezervisani za osobe određenog pola.

Članovi 21 i 22

- 1 Radi primene ovih članova izraz “radnički predstavnici” označava lica koja kao takve priznaju nacionalno zakonodavstvo ili praksa.
- 2 Izraz “nacionalno zakonodavstvo ili praksa” obuhvata, prema konkretnoj prilici, pored zakona i propisa, kolektivne ugovore, ostale sporazume između poslodavaca i radnika, običaje, kao i relevantnu sudsku praksu.
- 3 Radi primene ovih članova izraz “preduzeće” podrazumeva skup raznih

komponenti, sa ili bez pravne ličnosti, koje proizvode dobra ili usluge radi finansijske dobiti i sa sposobnošću da odrede sopstvenu tržišnu politiku.

- 4 Smatra se da verske ustanove i njihove institucije mogu da se izuzmu iz primene ovih članova, čak i ako se prihvati da su ove ustanove “preduzeća” u okviru značenja predviđenog stavom 3. Organizacije koje sprovode aktivnosti koje su inspirisane određenim idealima ili rukovođene određenim moralnim konceptima, idealima ili konceptima koji su zaštićeni nacionalnim zakonodavstvom, mogu se izuzeti iz primene ovih članova do stepena potrebnog da se zaštiti orijentacija preduzeća.
- 5 Ukoliko se u državi prava sadržana u ovim članovima ostvaruju u različitim organizacijama i preduzećima, smatra se da dotična država ispunjava obaveze koje proizilaze iz ovih odredaba.

- 6 Strane mogu da izuzmu iz obima primene ovih članova ona preduzeća koja zapošljavaju manje od određenog broja radnika, što se određuje nacionalnim zakonima ili praksom.

Član 22

- 1 Ova odredba ne utiče štetno na ovlašćenja ni obaveze država u pogledu usvajanja propisa o bezbednosti i zdravlju na radu, niti ovlašćenja ili odgovornosti tela koja se bave nadzorom nad njihovom primenom.
- 2 Izraz “društvene i društveno-kulturne službe i pogodnosti” podrazumeva da se odnosi na društvene i društveno-kulturne pogodnosti za radnike koje obezbeđuju neka preduzeća kao što su socijalna pomoć, sportski tereni, prostorije za majke s decom, biblioteke, dečji kampovi za odmor i drugo.

Član 23, stav 1

Da bi se primenio ovaj stav, izraz “dok god je moguće” odnosi se na fizičke, psihičke i intelektualne kapacitete starijih lica.

Član 24

- 1 Smatra se da za potrebe ovog člana izraz “prestanak radnog odnosa ” ili “prestanak” znači raskid radnog odnosa na inicijativu poslodavca;
- 2 Smatra se su predmet ovog člana svi radnici, ali da strane ugovornice mogu da izuzmu deo ili celokupnu zaštitu sledećih kategorija zaposlenih lica:
 - a radnike koji su angažovani ugovorom o radu na određen period ili za određeni zadatak;
 - b radnike koji pripravnike ili na probnom radu, pod uslovom da je ovo određeno unapred i na razuman rok;

- c radnike koji su angažovani za obavljanje povremenih poslova na kraći period;
- 3 Radi primene ovog člana, sledeći razlozi ne predstavljaju valjane osnove za prestanak radnog odnosa:
- a članstvo u sindikatu ili sindikalne aktivnosti van radnog vremena ili, uz pristanak poslodavca, u radno vreme;
 - b traženje službe, ako se deluje ili se delovalo u svojstvu radničkog predstavnika;
 - c podnošenje žalbe ili učešće u postupku protiv poslodavca u kojem se navode kršenja propisa ili obraćanje nadležnim upravnim vlastima;
 - d rasa, boja, pol, bračni status, porodične odgovornosti, trudnoća, vera, političko mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo;

e roditeljsko odsustvo;

f privremeno odsustvo sa posla usled bolesti ili povrede.

- 4 Smatra se da se nadoknada ili druga adekvatna pomoć u slučaju prestanka radnog odnosa bez valjanih razloga određuje nacionalnim zakonima ili propisima, kolektivnim ugovorima ili na drugi način koji odgovara nacionalnim uslovima.

Član 25

- 1 Smatra se da nadležni nacionalni organ može, posle konsultacija sa organizacijama poslodavaca i radnika, da izuzme određene kategorije radnika od zaštite koju obezbeđuje ovaj član zbog posebne prirode njihovog radnog odnosa.
- 2 Smatra se da definiciju izraza “nesolventnost” mora da odredi nacionalni zakon ili praksa.
- 3 Pod radničkim potraživanjima o kojima govori ova odredba u najmanjem obimu se podrazumevaju:
 - a radnička potraživanja plata koje se odnose na propisani period, koji ne sme da bude kraći od tri meseca prema sistemu privilegija niti od osam nedelja prema garantovanom sistemu, pre nesolventnosti ili prestanka radnog odnosa;

- b radničko potraživanje za plaćene praznične dane, koje je rezultat rada obavljenog tokom godine u kojoj je došlo do nesolventnosti ili prestanka radnog odnosa;
 - c radnička potraživanja u odnosu na iznose u pogledu drugih tipova plaćenog odsustva koje se odnosi na određeni period, koji neće biti kraći od tri meseca prema sistemu privilegija niti kraći od šest nedelja prema garantovanom sistemu, pre nesolventnosti ili prestanka radnog odnosa.
- 4 Nacionalni zakoni ili propisi mogu da ograniče zaštitu radničkih potraživanja na propisani iznos, koji mora biti na društveno prihvatljivom nivou.

Član 26

Smatra se da ovaj član ne zahteva usvajanje novih zakona.

Smatra se da seksualno uznemiravanje nije predmet stava 2.

Član 27

Smatra se da se ovaj član primenjuje na muškarce i žene koji imaju porodične obaveze prema svojoj izdržavanoj deci, kao i prema drugim članovima porodice kojima je očigledno potrebna njihova briga ili podrška, kada su takve obaveze ograničene njihovim sposobnostima da pripreme, otpočnu ili unaprede ekonomsku aktivnost ili učestvuju u njoj. Izraz, “izdržavana deca” ili “ostali članovi najuže porodice kojima je očigledno potrebna njihova briga ili podrška” podrazumeva lica koja kao takva definiše nacionalno zakonodavstvo dotične države.

Članovi 28 i 29

Da bi se primenio ovaj član, izraz “radnički predstavnici” označava lica koja su kao takva priznata u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom ili praksom.

Deo III

Smatra se da Povelja sadrži pravne obaveze međunarodnog karaktera, čije je sprovođenje u život pod isključivim nadzorom predviđenim Delom IV.

Član A, stav 1

Smatra se da numerisani stavovi mogu da obuhvate članove koji se sastoje od samo jednog stava.

Član B, stav 2

U cilju sprovođenja u život stava 2 člana B, odredbe izmenjene Povelje korespondiraju s odredbama Povelje sa istim brojem stava i člana uz izuzetak:

- a člana 3, stav 2 izmenjene Povelje koji korespondira sa članom 3, stavovima 1 i 3 Povelje;

- b člana 3, stava 3 izmenjene Povelje koji korespondira sa članom 3, stavovima 2 i 3 Povelje;
- c člana 10, stav 5 izmenjene Povelje koji korespondira sa članom 10, stav 4 Povelje;
- d člana 17, stav 1 izmenjene Povelje, koji korespondira sa članom 17 Povelje.

Deo V

Član E

Poseban/drugačiji tretman koji se zasniva na objektivnom i razumnom opravdanju ne smatra se diskriminatornim.

Član F

Pod izrazom “u vreme rata ili druge javne opasnosti” podrazumeva se i opasnost od rata.

Član I

Smatra se da se radnici koji su izuzeti u skladu sa Dodatkom, članovima 21 i 22, ne uzimaju u obzir prilikom određivanja broja dotičnih radnika.

Član J

Izraz “amandman” proširuje se tako da se odnosi i na dodavanje novih članova Povelji.

Serbian version

2007

Cover: Christophe Nutoni – www.creative-instinct.com